

ОРГАНИЗАЦИОННИ И СЧЕТОВОДНИ АСПЕКТИ НА БАНКОВАТА ГАРАНЦИЯ КАТО ФОРМА НА ОБЕЗПЕЧЕНИЕ¹

Доц. д-р Галина Чиприянова
Докторант Марий Стоянов

Резюме

Настоящата разработка си поставя за цел да анализира същността на банковата гаранция, като в хода на осъществяване на анализа се очертаят възможностите за приложението ѝ в дейността на предприятията от нефинансовия сектор.

В контекста на реализация на поставената цел авторовият екип си поставя следните задачи: да се проучи цената на банковата гаранция като специфична финансова услуга; да се анализира договорът за банкова гаранция като основа на отношенията между предприятието–наредител и кредитната институция–гарант; да се изследва обезпечението за възстановяване на изплатените от банката–гарант парични средства като необходимо условие за сключването на договор за банкова гаранция; да се разработят модели за счетоводно отчитане на договорите за банкова гаранция в практиката на предприятията–наредители.

Изследователският екип се обединява около тезата, че: банковата гаранция е надежден инструмент с все по-широко приложение в дейността на нефинансовите предприятия, в т.ч. като средство за обезпечаване уреждането на вземанията и задълженията, произтичащи от търговски сделки и като необходимо условие, изисквано по нормативен път. С ключово значение за счетоводното отчитане на договорите за банкова гаранция в предприятията–наредители е видът на предоставеното обезпечение.

Изводите, до които се достига, е, че банковата гаранция е надежден инструмент за обезпечаване на произтичащите от търговски сделки вземания и задължения и могат да послужат: за подобряване организацията и счетоводното отчитане на договорите за банкова гаранция, като следва да бъде съобразен видът на предоставеното обезпечение и разработената счетоводна политика за осигуряване достоверното им представяне в годишния финансов отчет на предприятието–наредител.

Ключови думи: счетоводство, банкова гаранция, нефинансови предприятия, задължения.

JEL: M41.

¹ Авторското участие е, както следва: доц. д-р Галина Чиприянова – увод, заключение; докторант Марий Стоянов – т.1., т. 2., т. 3. и т.4.

ORGANIZATIONAL AND ACCOUNTING ASPECTS OF THE BANK GUARANTEE AS A FORM OF SECURITY

Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Mariy Stoyanov, PhD student

Abstract

The aim of this article is to analyze the essence of the bank guarantee, to reveal and indicate the possibilities for its utilization in the activities of the non-financial corporations.

The tasks that have been performed in order to achieve the aim are as follows: 1) Inquiring about prices of the bank guarantees as a specific financial service; 2) Analyzing the financial/bank guarantee contracts as the basis of the relationship between the non-financial corporations-clients under bank guarantee contracts and the bank (credit institution)-guarantor; 3) Analyzing the collateral required as guarantee of loan repayment/ reimbursement by the bank-guarantor as a necessary condition for the conclusion of a financial/bank guarantee contracts; 4) Developing accounting models for financial/bank guarantee contracts in the practice of the non-financial corporations-clients under bank guarantee contracts.

The main research thesis is that the bank guarantee is a reliable business tool with increasingly wider utilization in the activity of the non-financial corporations, including its application as a securing instrument for the settlement of accounts receivable and obligations arising from commercial transactions and as a necessary condition required by the law. An important significance for accounting for financial/bank guarantee contracts in non-financial corporations-clients under bank guarantee contracts is the type of collateral provided.

The conclusions drawn in the study are that the bank guarantee is a reliable business tool/a securing instrument for the settlement of accounts receivable and obligations arising from commercial transactions, it can serve for: 1) improving the accounting organization, 2) accounting models of financial/bank guarantee contracts according to the type of collateral provided and the accounting policy followed in order to ensure fair representation of information in the annual financial statements of the enterprise.

Keywords: accounting, bank guarantees, non-financial corporations, obligations/liabilities.

JEL: M41.

Увод

В настоящото изследване се оценяват възможностите на банковата гаранция като надежден инструмент за обезпечаване на поети задължения на стопанските субекти в условията на динамична икономическа конюнктура. Специално внимание се отделя на въпросите за икономическите и организационните аспекти на сключването на договори за банкова гаранция от предприятия–наредители по договор. Анализирани са условията за приложение на моделите за счетоводно отчитане на договорите за банкова гаранция в практиката на нефинансовите предприятия при участие на банка–гарант.

За нормалното протичане на стопанската дейност при *актуалната* икономическа обстановка предприятията се нуждаят от финансови ресурси, с които да поддържат висока ликвидност и платежоспособност, респ. да погасяват своевременно задълженията си към контрагенти, банки, общини и държава и, от друга страна, да реализират стратегията си за бъдещо развитие. Наличието на риск от несъбираемост на вземанията налага, предприятията от нефинансовия сектор да изискват от контрагентите допълнителни средства, с които да се гарантира погасяването на формираните разчетни взаимоотношения в срок.

В настоящата разработка *обект* на изследване са нефинансовите предприятия–наредители по договори за банкова гаранция.

Проблемите, свързани със счетоводното отчитане на договорите за банкова гаранция в предприятията–наредители, са *предмет* на изследване.

С настоящата разработка си поставяме за *цел* да се анализира същността на банковата гаранция, да се разкрият и посочат възможностите за приложението ѝ в дейността на предприятията от нефинансовия сектор.

Основните *задачи* по реализацията на водещата цел са, както следва:

Първо. Да се проучи цената на банковата гаранция като специфична финансова услуга.

Второ. Да се анализира договорът за банкова гаранция като основа на отношенията между предприятието–наредител и кредитната институция–гарант.

Трето. Да се изследва обезпечението за възстановяване на изплатените от банката–гарант парични средства като необходимо условие за сключването на договор за банкова гаранция.

Четвърто. Да се разработят модели за счетоводно отчитане на договорите за банкова гаранция в практиката на предприятията–наредители.

Основната *изследователска теза* на разработката е, че банковата гаранция² е надежден инструмент с все по-широко приложение в дейността на нефинансовите предприятия, в т.ч. като средство за обезпечаване уреждането на вземанията и задълженията, произтичащи от търговски сделки и като необходимо условие, изисквано по нормативен път. С ключово значение за счетоводното отчитане на договорите за банкова гаранция в предприятията–наредители е видът на предоставеното обезпечение.

1. Анализирание същността на банковата гаранция като услуга, предлагана от кредитните институции

Основната цел на банковата гаранция е насочена към гарантиране своевременното уреждане на разчетните взаимоотношения, произтичащи от търговски договор. Важно е да се отбележи, че банковата гаранция не оказва влияние върху изпълнението на дейностите, обект на основния договор (Панева, 2010, стр. 31). При условие че банковата гаранция е изискуема от предприятие–доставчик по конкретна сделка, можем да посочим, че тя би могла да бъде дефинирана и като специфично условие, без наличието на което стопанската операция не би могла да се реализира (Брезоева, и др., 2009, стр. 48). Банковата гаранция може да бъде третирана и като критерий, чието приложение е регламентирано от нормативен акт. Участниците в отношенията, свързани с банковата гаранция, са: *предприятие–наредител; банка–гарант и предприятие–получател, в чиято полза се открива банковата гаранция* (Димитрова, 2013, стр. 411).

За целите на изследването същността на банковата гаранция ще бъде анализирана от гледна точка участниците в отношенията, свързани с нея. За **стопанския субект–наредител** банковата гаранция би могла да бъде дефинирана: 1) като средство за гарантиране погасяването на задълженията, възникнали в резултат от сключен договор с контрагент, и 2) като метод за застраховане от неблагоприятни обстоятелства, които биха могли да нарушат добрите търговски взаимоотношения между предприятието и неговите контрагенти и да доведат до невъзможност за погасяване на задълженията. От гледна точка на **предприятието–получател** (който изисква от купувача по конкретна сделка прилагането на банкова гаранция

² Произходът на понятието „гаранция” е от френски език – „garantie” (Стефанова, Радев, Дорчев, & Колев, 1983, стр. 124), което в превод означава поета отговорност, поръчителство (Филипова-Байрова, Бояджиев, Машалова, & Костов, 1982, стр. 188), (Андрейчин, и др., 2005, стр. 128). В чуждата литература и практика се използват следните понятия за гаранция: *на английски език*: „guarantee”, „warrant(y)”, „bank guarantee” (банкова гаранция) (Гърнев & Хайтова, 2004, стр. 205); *на немски език*: „Garantie”, „Bürgschaft” (Иванова, Пейчева, & Колева, 2003, стр. 674); *на руски език*: „гарантия”, „залог” (Берншейн, 1966, стр. 86).

и в чиято полза се открива) банковата гаранция може да бъде представена като защитен инструмент, предпазващ от понижаване ликвидността на контрагентите (и невъзможност от погасяването на задълженията), целящ своевременно уреждане на разчетните взаимоотношения, формирани при реализирането на търговски сделки. Предприятията–доставчици биха могли да изискват от своите контрагенти включването на ангажимент за банкова гаранция в условията по основния (търговски) договор, при осъществяването на доставки, в полза на нови контрагенти, което би гарантирало получаването на техните вземания. В подобна ситуация стопанските субекти–доставчици биха могли да откажат изпълнението на конкретна стопанска операция, ако в тяхна полза не бъде открита банкова гаранция. По наше мнение, като специфична услуга, предлагана от кредитните институции, банковата гаранция би могла да бъде използвана и при наличието на несигурност по отношение своевременното уреждане на разчетните взаимоотношения, формиращи се между страните по конкретна търговска сделка. От страна на **банката–гарант** банковата гаранция може да се определи като специфична финансова услуга, предоставяща се на стопанските субекти срещу заплащането на определена цена. Срокът, за който може да се издаде банкова гаранция, се определя в зависимост изискванията на търговските договори, към които се прилага или от нормативната уредба.

В нормативната уредба у нас регламентирането на банковата гаранция е доста ограничено. Съгласно чл.442 от Търговския закон (Търговски закон, 1991), с банковата гаранция банка писмено се задължава да плати на посоченото в гаранцията лице, съобразно условията, предвидени в сключения договор, определена сума парични средства. Според чл.2, ал.2, т.7 от Закона за кредитните институции (Закон за кредитните институции, 2007), банките могат да предлагат гаранционни сделки, само ако те са включени в техния лиценз. Оттук бихме могли да посочим, че банковата гаранция може да бъде издавана само от финансови институции, в чийто лиценз е включено издаването на банкови гаранции. В противен случай кредитните институции нямат право да предлагат банкова гаранция като финансова услуга.

От казаното дотук бихме могли да посочим, че същността на банковата гаранция, като услуга, предлагана от кредитните институции, се свързва с целта на нейното използване. От една страна, банковата гаранция може да бъде разгледана като условие, чието наличие е фактор, оказващ влияние върху реализирането на дадена търговска сделка, а от друга – като опция, чието използване е регламентирано в приложимата у нас нормативна уредба.

2. Цената на банковата гаранция като специфична финансова услуга

Както всяка финансова услуга, така и банковата гаранция има цена. Влияние върху нейния размер оказват типът на валутата, в която ще бъде деноминирана банковата гаранция, видът на предоставеното обезпечение и др. Стойността на дължимите такси и комисиони, се определя в сключения договор между банката–гарант и предприятието–наредител. С оглед изследване цената на банковата гаранция, както и факторите, влияещи върху нейното формиране, в таблична форма ще бъдат представени актуални такси и комисиони, изискуеми от три кредитни институции, избрани по метода на случайния неповторен подбор (оперират в България и издават банкови гаранции), в т.ч.: Общинска банка АД, Райфайзенбанк и Банка ДСК (вж. Табл. 1). За целите на сравнителния анализ таксите и комисионите, свързани с банкова гаранция и изискуеми от банките–участниците в изследването, ще бъдат съпоставяни по следните критерии: такса за разглеждане на искане за издаване на банкова гаранция; такси и комисиони за издаване на банкова гаранция; такси и комисиони при промяна на условията на вече издадена банкова гаранция; такси, дължими при издаване на банкова гаранция в кратък срок (спешно разглеждане на искане за издаване).

Както е видно, такса за разглеждане на искане за издаване на банкова гаранция се изисква единствено в *Банка ДСК*. Нейният размер се определя в зависимост от типа на валутата, в която ще е деноминирана банковата гаранция, както и от нейната стойност. В другите две изследвани банки не се посочва изискване за заплащане на подобна такса.

Такси и комисиони, дължими при издаването на банкова гаранция, се дължат и в трите кредитни институции, участващи в проведеното проучване. Върху определянето на техния размер влияние оказват два фактора – валутата на банковата гаранция, както и типът на предоставеното обезпечение. Таксите и комисионните, дължащи се във връзка с издаването на банкова гаранция, се определят на тримесечна база, но се заплащат в началото, при сключването на договора за банкова гаранция. Важно по отношение на вида на обезпечението е наличието на възможност, договор за банкова гаранция да може да обезпечи друг договор за банкова гаранция. Такъв подход се предлага и в трите проучвани банки. В *Общинска банка* се посочва отделен размер на дължимата комисиона за банкови гаранции в лева, когато те са на стойност под 5 000 лв. и над 5 000 лв. Специфична разлика, свързана с издаването на банковата гаранция, е наличието на допълнителна такса, заплащаща се еднократно за целия срок на договора, изискуема от *Райфайзенбанк*. Заплащането на подобна такса не се наблюдава при другите две анализирани банкови предприятия.

Размерът на дължимите такси и комисиони, произтичащи от осъществени промени в условията на вече издадени банкови гаранции, се определят в зависимост мащаба на извършената промяна. Значителна промяна

в условията би могла да бъде налице при увеличение размера на банковата гаранция. В този случай предприятията–ползватели на финансовата услуга следва да заплатят комисиона, чийто размер е равен на равностойността на комисионата, дължаща се при издаването на банковата гаранция.

Таблица 1

Сравнителен анализ на таксите и комисионите, дължими във връзка с банкова гаранция от Общинска банка АД, Райфайзенбанк и Банка ДСК

Кредитна институция-Гарант Изисквания за издаване на банкова гаранция	Общинска банка АД ³	Райфайзенбанк ⁴	Банка ДСК ⁵
Такса за разглеждане на искане за издаване на банкова гаранция	Не се посочва	Не се посочва	✓ За банкови гаранции в лева: 0.15% мин. 100 лв; ✓ За банкови гаранции във валута: 0.15% мин 50 €.
Такси и комисиони за издаване на банкова гаранция * Посочените такси и	За банкови гаранции, обезпечени с парични средства по сметка на банката или ДЦК и/или гаранции, предоставени от Правителството	За банкови гаранции, обезпечени с парични средства, се заплаща: ✓ За банкови гаранции в лева: комисиона в размер на 0.30% мин. 40 лв. за тримесечие или част от него	За банкови гаранции, обезпечени с парични средства, ДЦК или контрагаранция, издадена от първокласна банка:

³ Представените данни са съгласно приетата за приложение *Тарифа за условията, лихвите, таксите и комисионите, които Общинска банка АД предлага по операциите си* (Тарифа за условията, лихвите, таксите и комисионните, които Общинска банка АД предлага по операциите си, 2011). Посещение на сайта към 20.07.2018 г.

⁴ Представените данни са част от възприетата за приложение *Тарифа за таксите и комисионите на Райфайзенбанк (България) ЕАД за юридически лица и еднолични търговци* (Тарифа за таксите и комисионните на Райфайзенбанк (България) ЕАД за юридически лица и еднолични търговци, 2018). Посещение на сайта към 20.07.2018 г.

⁵ Данните за съгласно възприетата за приложение *Тарифа за лихвите, таксите и комисионите, които Банка ДСК прилага по извършваните услуги на клиенти-бизнес клиенти* (Тарифа за лихвите, таксите и комисионните, които Банка ДСК прилага по извършваните услуги на клиенти–бизнес клиенти, 2018). Посещение на сайта към 20.07.2018 г.

Финансово-стопански проблеми на съвременето: Въздействие върху българската икономика

<p>комисиони за издаване на банкова гаранция, се заплащат за всяко тримесечие или част от тримесечие за срока на договора за банкова гаранция, еднократно при самото издаване.</p>	<p>на Република България или от първокласни банки, се заплаща:</p> <p>✓ За банкови гаранции в лева на стойност до 5 000 лв.: комисиона в размер на 30 лв., за над 5 000 лв.: 0.25% мин. 50 лв.;</p> <p>✓ За банкови гаранции във валута: комисиона в размер на 0.25% мин. 50 € + 30 € такса S.W.I.F.T.</p> <p>За банкови гаранции, обезпечени по друг начин:</p> <p>✓ За банкови гаранции в лева: 0.50% мин. 100 лв.;</p> <p>✓ За банкови гаранции във валута: 0.50% мин. 50 € + 30 € такса S.W.I.F.T.</p>	<p>+ еднократно заплащане на 20 лв.;</p> <p>✓ За банкови гаранции във валута: комисиона в размер на 0.30% мин. 50 € за тримесечие или част от него + еднократно заплащането на 10 €.</p> <p>За банкови гаранции, обезпечени с контрагаранция, се заплаща:</p> <p>✓ За банкови гаранции в лева: комисиона в размер на 0.50% мин. 40 лв. за тримесечие или част от него + еднократно заплащане на 20 лв.;</p> <p>✓ За банкови гаранции във валута: комисиона в размер на 0.50% мин. 50 € за тримесечие или част от него + еднократно заплащане на 10 €.</p> <p>За банкови гаранции, обезпечени с друг вид покритие:</p> <p>✓ За банкови гаранции в лева: комисиона по договаряне – мин. 40 лв. за тримесечие или част от него + еднократно заплащане на 20 лв.;</p> <p>✓ За банкови гаранции във валута: комисиона по договаряне – мин. 50 € за тримесечие или част от него + еднократно заплащане на 10 €;</p> <p>Дължи се и комисиона за риск, която се договаря между страните.</p>	<p>✓ За банкови гаранции в лева: 0.30% мин. 100 лв. за тримесечие или част от него;</p> <p>✓ За банкови гаранции във валута: 0.30% мин. 50 € + 30 € такса S.W.I.F.T. за тримесечие или част от него.</p> <p>За банкови гаранции, обезпечени по друг начин:</p> <p>✓ За банкови гаранции в лева: 0.70% мин. 100 лв. за тримесечие или част от него;</p> <p>✓ За банкови гаранции във валута: 0.70% мин. 50 € + 30 € такса S.W.I.F.T.</p>
<p>Такси и комисиони при промяна на условията на вече издадена банкова гаранция</p>	<p>✓ При увеличение размера на издадената банкова гаранция се изплащат дължимите комисиони за издаване на банкова гаранция, в зависимост от валутата и предоставеното обезпечение;</p> <p>✓ При удължаване срока на валидност на</p>	<p>✓ При увеличение на размера на издадена банкова гаранция се изплаща комисиона, като за нова гаранция, която се начислява върху сумата на увеличението;</p> <p>✓ При продължаване срока на валидност на банковата гаранция, се заплаща комисиона в размер на 50 лв./60 €, само ако продължението на срока е в рамките на периода, за който е</p>	<p>✓ При промяна на условията или предоговаряне на банкова гаранция се заплаща комисиона в размер, равен на този за разглеждане на искане за издаване на банкова гаранция;</p> <p>✓ При експресно разглеждане на искане за промяна на условията или</p>

	<p><i>банковата гаранция</i>, се заплаща комисиона, равна по стойност на изискуемата за издаване на банковата гаранция, която се начислява върху размера на удължения ангажимент + 25 лв. за гаранции в лева и 50 лв. - във валута. Посочената комисиона се заплаща всяко тримесечие или част от тримесечие от удължения срок, за който не е събрана;</p> <p>✓ При <i>промяна на текста или условията по издадена банкова гаранция</i>, се дължи комисионна в размер на 25 лв. за гаранциите в лева и 60 € – във валута.</p>	<p>събрана комисиона за издаване. Когато продължението на срока се отнася за ново тримесечие или част от него, се заплаща комисиона, като за нова банкова гаранция;</p> <p>✓ При <i>промени, незасягащи увеличението на сумата или продължаването на срока</i>: 50 лв./60€;</p> <p>✓ При <i>промяна на обезпечението</i>: 20лв./15€;</p> <p>✓ При <i>анулиране на нареждане за издаване на банкова гаранция</i>: 50лв./50€.</p>	<p><i>предоговаряне на банкова гаранция в рамките на един работен ден</i>, се заплаща допълнителна такса в размер на: 50 лв. за банкови гаранции в лева и 25 € - във валута.</p>
<p><i>Такси, дължими при издаване на банкова гаранция в кратък срок (спешно издаване)</i></p>	<p>✓ За издаване на банкова гаранция в лева до 6 часа от момента на постъпването на искането (за издаване) – заплащат се допълнително 100 лв.;</p> <p>✓ За издаване на банкова гаранция в лева до 24 часа от момента на постъпването на искането (за издаване) – заплащат се допълнително 50 лв.;</p> <p>✓ При издаването на банкова гаранция във валута не се прилага спешна обработка на искането (за издаването).</p>	<p>✓ Спешна обработка на искане за издаване на банкова гаранция в рамките на работен ден би могло да се осъществи, само при условие че искането (за издаване) е внесено до 12.00 ч. Заплаща се допълнително 100 лв. за банкови гаранции в лева и 100 € - във валута.</p>	<p>✓ За експресно разглеждане на искане за издаване на банкова гаранция в рамките на един работен ден и при наличието на възможност от страна на банковото звено, се заплаща допълнителна такса в размер на: 50 лв. за банкови гаранции в лева и 25 € - във валута.</p>

Специфичен момент е наличието на възможност за експресно издаване на банкова гаранция, т.е. в кратък срок. За подобна услуга предприятия–наредители заплащат допълнителна такса в полза на банките. В *Общинска банка* подобна опция се прилага само по отношение на банковите гаранции, деноминирани в лева. Като положителна насока бихме могли да посочим възможността за издаването на банкова гаранция в рамките на 6 часа. В *Райфайзенбанк* спешната обработка на искане се прилага по отношение на банковите гаранции в лева и във валута. Задължително условие за експресното издаване на банкова гаранция е искането (за издаване) да бъде подадено преди 12.00 часа на работния ден. В *Банка ДСК* искане за издаване на банкова гаранция би могло да бъде разгледано в рамките на един работен ден, само ако е налице подобна възможност от страна на банковото звено, в което искането е внесено. Бихме могли да посочим, че по отношение на възможността за експресно издаване на банкова гаранция от трите кредитни институции, участващи в проучването, *Райфайзенбанк* предлага условия, които в най-голяма степен удовлетворяват ползвателите на финансовата услуга по отношение: 1) стойност на допълнително заплащаната такса за експресно разглеждане на искането и 2) срок за издаване.

Можем да посочим, че както всяка услуга, така и банковата гаранция има своята цена. Влияние върху нея оказват фактори, като: 1) типа на валутата, в която ще бъде деноминираната банковата гаранция; 2) вида на предоставеното от предприятието–наредител обезпечение по договора за банкова гаранция; 3) срокът, за който наредителят желае да се издаде банковата гаранция (респ. дали става въпрос за експресно или обикновено издаване). Преди сключването на договор за банкова гаранция стопанският субект е необходимо да проучи условията на кредитните институции, предлагащи този тип услуга. Това е необходимо с оглед сключването на договор с банка, чиито условия в най-голяма степен удовлетворят изискванията на предприятието.

3. Изследване възможностите за приложение на банковата гаранция в дейността на предприятията от нефинансовия сектор. Сключване на договор за банкова гаранция – основа на отношенията между предприятието–наредител и кредитната институция–гарант

3.1. Банковата гаранция намира широко приложение в дейността на предприятията от нефинансовия сектор както в сделки с контрагенти, така и като отговор на изисквания на нормативни актове. Някои от възможните приложения на банковата гаранция, като средство за обезпечение, ще бъдат

представени в таблична форма в зависимост от отрасловата принадлежност на нефинансовите предприятия (вж.: Табл. 2.):

Таблица 2

Възможности за приложение на банковата гаранция в дейността на нефинансовите предприятия в зависимост от отрасловата им принадлежност⁶

Тип предприятие в зависимост от отрасловата му принадлежност	Възможност за приложение на банковата гаранция
<i>Промислено предприятие</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ При освобождаване на стоки от митница; ✓ При освобождаване на материали от митница; ✓ Като обезпечение на влязъл в сила ревизионен акт; ✓ При участие в големи инвестиционни проекти.
<i>Предприятие с търговска дейност</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Като форма на обезпечение при сключване на договор за наем; ✓ При реализация на сделка с нов контрагент; ✓ При наличието на недоверие между страните по конкретна стопанска операция; ✓ Като обезпечение по друг договор за банкова гаранция.
<i>Строително предприятие</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ При участие в търг; ✓ Като необходимо условие при сключването на договор между възложителя и изпълнителя, т.нар. банкова гаранция за добро изпълнение.
<i>Предприятие от товарния автотранспорт</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ При доказване на финансовата стабилност с оглед получаването на лиценз на извършването на превози на товари; ✓ Като обезпечение при сключване на договор за карта за безкасово закупуване на гориво.

Видно е, че банковата гаранция се прилага/използва по различен начин в зависимост от отрасъла, в който предприятията осъществяват стопанска дейност, и според целта, с която се сключва договорът за банкова гаранция.

Специфично приложение на **банковата гаранция** в дейността на *промишлените предприятия* се свързва с **наличието на влязъл в сила ревизионен акт, съставен от орган по приходите**, в резултат на проведена ревизия, при която са установени нарушения на нормативната уредба у нас. Възможността за приложение на банковата гаранция в тази ситуация е нормативно уредена в чл. 153, ал. 4 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДОПК) (Данъчно-осигурителен процесуален кодекс, 2006). Съгласно чл. 153, ал. 1 от същия нормативен акт, обжалването на влязъл в сила

⁶В разработената таблична форма са предложени най-често срещаните в практиката на нефинансовите предприятия случаи на приложение на банкова гаранция.

ревизионен акт не спира неговото изпълнение. Това би могло да се осъществи чрез изпращането на искане за спиране изпълнението на ревизионния акт от страна на жалбоподателя до органа, който би могъл да разгледа самата жалба. Специфично в тази ситуация е, че към искането за спиране изпълнението на ревизионния акт, съгласно чл. 153, ал. 3 от ДОПК (Данъчно-осигурителен процесуален кодекс, 2006), следва да се представи доказателство за направено обезпечение, равно по стойност на главницата и лихвите към датата, на която е подадено искането. В противен случай промишленото предприятие–жалбоподател следва да направи предложение за обезпечение в сходен размер. Според чл. 153, ал. 4 от ДОПК (Данъчно-осигурителен процесуален кодекс, 2006) едно от възможните обезпечения, които биха могли да бъдат приложени към искането за спиране изпълнението на влезлия в сила ревизионен акт, е банкова гаранция. Бихме могли да посочим, че **необходимо условие за прилагането на банковата гаранция в тази ситуация е, тя да бъде безусловна и неотменяема**. Наличието на условност в договора за банкова гаранция е в противовес с нормативните изисквания, в резултат на което решаващият орган би могъл да не разгледа искането за прекратяване изпълнението на ревизионния акт или да изисква прилагането на друго обезпечение. **Срокът**, за който следва да бъде издадена **банковата гаранция** в тази ситуация, се съобразява с очакванията на промишленото предприятие–жалбоподател по отношение на продължителността на процеса по обжалването на ревизионния акт. В извод бихме могли да посочим, че наличието на жалба не е достатъчно основание за спиране изпълнението на влязъл в сила ревизионен акт. Необходимо е да бъде изпратено и искане за прекратяване до компетентния орган (за разглеждане на жалбата). Наличието на доказателство за представено обезпечение или направено предложение за обезпечение са елементи със задължителен характер, които следва да бъдат приложени към искането за прекратяване изпълнението на влезлия в сила ревизионен акт. Техният размер следва да бъде съобразен с равностойността на главницата и лихвата, изискуеми към датата, на която е подадено искането. По смисъла на чл. 153, ал. 7 от ДОПК (Данъчно-осигурителен процесуален кодекс, 2006) в срок от 7 дни от момента на подаването на искането, компетентният орган следва да се произнесе по отношение спиране изпълнението на ревизионния акт.

За *предприятията с търговска дейност* **банковата гаранция** намира приложение **при сключването на договори за наем, по които се явяват наематели**. Най-често в практиката наемодателят изисква издаването на банкова гаранция в негова полза като средство за обезпечение по основния договор (за наем). Банковата гаранция ще бъде употребена при нарушаване на договорните условия от наемателя (предприятието с търговска дейност), в т.ч. при нанасянето на материални щети върху помещението, обект на договора за наем от предприятието–наемател; като неустойка, при предсрочно освобождаване на помещенията от стопанския субект–наемател без предизвестие; при задължения към доставчиците на комунални услуги като електрическа енергия, вода, топлоенергия, телефон и други от наемателя при напускане на наеманото помещение и др. В дейността на предприятията

с търговска дейност банковата гаранция може да бъде използвана и при осъществяването на взаимоотношения с нови контрагенти, както и при наличието на несигурност в процеса по своевременното уреждане на формираните разчети, резултат от осъществена търговска сделка.

За *предприятията от товарния автотранспорт* **банковата гаранция** е с ключово приложение при доказване на финансова стабилност във връзка с **получаването на лиценз на извършването на превози на товари**. Необходимо условие за получаването на лиценз за извършването на превози на товари е доказване финансовата стабилност на стопанските субекти. За целта се прилага формулата, нормативно уредена в чл.76, ал.3 от Наредба №33 за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България (Наредба №33 за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България, 1999) и чл.6, ал.3 от Наредба 11 за международен автомобилен превоз на пътници и товари (Наредба №11 за международен автомобилен превоз на пътници и товари, 2002).

Финансова стабилност на товарно автотранспортно предприятие⁷ =

$$\frac{\text{Капитал}(K) \text{ и (или) Банкова гаранция } \left(\frac{K}{G}\right) \text{ и (или) Застраховка } \left(\frac{K}{Z}\right)}{\left[\begin{array}{l} \text{Лева равностойност на } 9\,000 \text{ €} + (n-1) \times \\ \text{Лева равностойност на } 5\,000 \text{ €} \end{array} \right]}$$

Ако след извършване на изчисленията полученият показател за оценка на финансова стабилност е по-малък от 1, предприятието е финансово нестабилно. В подобни ситуации стопанският субект би могъл да представи договор за банкова гаранция или договор за застраховка, чиято равностойност следва да бъде равна на сумата, недостигаща на предприятието, за да бъде финансово стабилно (т.е. разликата до 1). Можем да посочим, че за да бъде признат, договорът за банкова гаранция следва да отговаря на изискванията, нормативно уредени в чл.76, ал.5 от Наредба №33 за

⁷ Според чл. 76, ал. 3 от Наредба №33 за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България (Наредба №33 за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България, 1999), при определянето на капитала (K) следва от размера на собствения капитал (K1) на предприятието да се извади размера на невнесения капитал (K2). Капиталът се определя по данни от предоставения годишен финансов отчет на стопанския субект. „G” е размерът на банковата гаранция, „Z” – размерът на застрахователната сума, а „n” е броят на заявените удостоверения за обществен превоз на товари.

⁸ Изискванията, на които следва да отговаря договорът за застраховка, за да бъде използван при доказване финансовата стабилност за предприятието, са уредени нормативно в чл.76, ал.6 от Наредба №33 за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България (Наредба №33 за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България, 1999) и чл.6, ал.6 от Наредба №11 за международен автомобилен превоз на пътници и товари (Наредба №11 за международен автомобилен превоз на пътници и товари, 2002).

обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България (Наредба №33 за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България, 1999) и чл.6, ал.5 от Наредба №11 за международен автомобилен превоз на товари (Наредба №11 за международен автомобилен превоз на пътници и товари, 2002), в т.ч. **да бъде в полза на предприятието с товарна автотранспортна дейност; да бъде със срок от 1 година; да не може да бъде променян или отменян без предварителното уведомление на Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“; да бъде издаден от местна банка, притежаваща лиценз, издаден от Българската народна банка.** Като извод бихме могли да посочим, че банковата гаранция е с ключово значение за предприятията при придобиването на лиценз за извършването на превози на товари, чийто собствен капитал не достига за доказването на финансова стабилност. За да бъде приложена, банковата гаранция трябва да отговаря на строго определени нормативни изисквания. В противен случай – предприятието следва да използва друг подход, за да докаже своята финансова стабилност пред Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“ и да получи лиценз за извършване на превози на товари, в т.ч. да увеличи основния капитал или да сключи договор за застраховка.

3.2. Важно в хода на стопанската дейност на нефинансовите предприятия е да извършат проучване на услугата банкова гаранция, предлагана от различни кредитни институции, респ. цена и възможности за приложение.

Възможно е сключването на договор за банкова гаранция да е *икономически неефективно* за предприятието, но банкова гаранция да се изисква от контрагент по конкретна сделка. Тогава предприятието следва да потърси друг доставчик. Когато банковата гаранция е нормативно изискуема, стопанският субект следва да приложи друг законово допустим/разрешен инструмент.

В обратния случай предприятията подават искане за издаване на банкова гаранция в конкретна кредитна институция. Към него се предоставят копие от договора, към който следва да се издаде банковата гаранция, и копие от годишния финансов отчет за последния отчетен период. Банката–гарант проучва платежоспособността на предприятието (което открива банковата гаранция), респ. при положително становище –издава банкова гаранция. При получаване на одобрение стопанският субект–наредител и банката–гарант сключват договор, уреждащ отношенията (в т.ч. правата и задълженията) между тях. В договора се посочва и предприятието–получател, което изисква прилагане на банкова гаранция, като допълнителен способ за защита от непогасяване на задълженията, произтичащи от търговска сделка, и в чиято полза банката–гарант следва да изплати банкова гаранция при нейното употребяване. След сключването на договор за банкова га-

ранция банката–гарант предоставя на предприятието–наредител удостоверение, с което доказва, че се задължава да изплати определена сума парични средства на предприятието–бенефициент при употребяване на гаранцията. При условие че банковата гаранция е възмезден договор (Гонева, 2016), банката–гарант събира такси и комисиони за издаването на банковата гаранция, както и при наличието на последващи промени по условията, възприети в сключения договор.

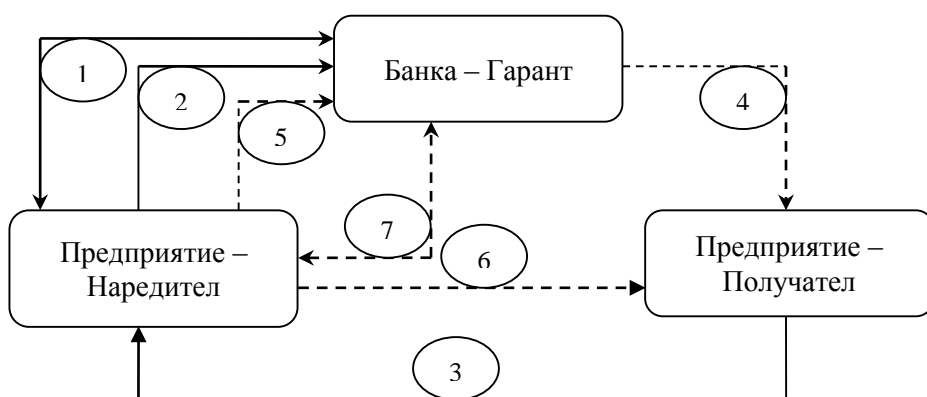
Със сключването на договор за банкова гаранция кредитната институция–гарант поема висок риск. Бихме могли да посочим, че това е така, тъй като със сключеният договор банката–гарант се задължава да изплати определена сума собствени парични средства от името на предприятието–наредител в полза на трета страна. Риск е налице и поради факта, че ако предприятието–купувач/длъжник (наредител по договора за банкова гаранция) не изпълни своите задължения, при завеждането на съдебно дело от страна на стопанския субект–доставчик (получател по договора за банкова гаранция), последният би могъл да насочи своя иск към предприятието, което е представило гаранцията, респ. банката–гарант (Брезоева, и др., 2009, стр. 48). Именно поради това банката–гарант изисква заплащането на определено възнаграждение (т.нар. цена на банковата гаранция), а също и предоставянето на обезпечение по договора, служещо за възстановяване на вложените от нея парични средства при евентуално бъдещо употребяване на банковата гаранция. Обезпечение по договора могат да бъдат: парични средства, държавни ценни книжа, ипотека върху недвижим имот, залог на дълготрайни или краткотрайни активи и др. Практическите проучвания показват, че най-често банковата гаранция се издава срещу парични средства, които могат да бъдат предоставени по два начина, респ. блокирани парични средства или одобрен кредитен лимит. Когато предприятието–наредител разполага с достатъчно парични средства, с които да обезпечи договора, банковата гаранция се издава срещу блокирани парични средства. Ако стопанският субект не разполага с достатъчно финансови ресурси, ще бъде приложен друг подход – банковата гаранция се издава срещу одобрен кредитен лимит. Счетоводното третиране на договора от предприятието–наредител е в съответствие с начина, по който е издадена банковата гаранция. В изложението по-долу ще бъде направен опит да се изведат особеностите при счетоводното третиране на договорите за банкова гаранция, издадени срещу блокирани парични средства или одобрен кредитен лимит.

От казаното дотук бихме могли да посочим, че банковата гаранция намира широко приложение в дейността на предприятията от нефинансовия сектор както при осъществяването на сделки с контрагенти, така и като алтернатива, чието използване е регламентирано в нормативната уредба. Сключеният договор за банкова гаранция регламентира правата и задълженията на предприятието–наредител и банката–гарант. Дали стопанският субект ще пристъпи към сключването на договор за банкова гаранция или не,

е решение на ръководството, което следва да бъде съобразено с актуалното финансово състояние на предприятието.

4. Модели за счетоводно отчитане на договорите за банкова гаранция в предприятията–наредители

4.1. Когато договорът за банкова гаранция се издава срещу *блокирани парични средства*, предприятието–наредител предоставя като обезпечение собствени финансови ресурси, респ. бъдещата употреба се свързва с начина, по който ще се реализира договорът. При употребяване на банковата гаранция от предприятието–бенефициент, блокираните парични средства се усвояват от банката–гарант, в противен случай – след изтичане срока на договора те се връщат на наредителя. Взаимоотношенията между участниците в договора за банкова гаранция, издаден срещу блокирани парични средства, могат да бъдат илюстрирани чрез следната фигура (вж. фиг. 1.):

Фигура 1. Взаимоотношения между участниците в договора за банкова гаранция, издаден срещу блокирани парични средства⁹

⁹ **Легенда:** 1 Сключване на договор за банкова гаранция, в т.ч. предоставяне на парични средства, като обезпечение; 2 Изплащане на такси и комисиони на банката–гарант във връзка с издаването на банковата гаранция; 3 Реализация на търговската сделка, за която е необходима банкова гаранция; 4 Употребяване на банковата гаранция от предприятието–получател; 5 Усвояване на блокираните парични средства, предоставени като обезпечение по договора за банкова гаранция от банката–гарант. Отписване на задължението към получателя; 6 Погасяване на задължението в полза на получателя, респ. неупотребяване на банковата гаранция от бенефициента; 7 Изтичане на договора при неупотребяването на банковата гаранция.

За сключването на договора за банкова гаранция не се съставят счетоводни записвания от предприятието–наредител. По счетоводен път следва да се отрази блокирането на предоставените като обезпечение парични средства, като се състави счетоводна статия (1¹⁰), при която се дебитира сметка 509 *Други парични средства*, аналитична сметка 5091 *Блокирани парични средства (по договори за банкова гаранция)*¹¹ и се кредитира сметка 503 *Разплащателна сметка в левове*. За събраните от банката–гарант такси и комисиони за издаването на банковата гаранция се съставя счетоводна статия (2), при която се дебитира сметка 629 *Други финансови разходи* и се кредитира сметка 503 *Разплащателна сметка в левове*¹². Ако основният договор, по който се изисква прилагането на банкова гаранция, е свързан с доставката на материали, необходими за осъществяване дейността на предприятието–наредител, за тяхната покупка ще бъде съставена счетоводна статия (3), при която се дебитира сметка 302 *Материали* и се кредитира сметка 401 *Доставчици*, аналитична сметка 4011 *Доставчик „Х“*, партида 40111 *Фактура №0000000000*¹³. Когато банковата гаранция се употреби от получателя по договора (4), блокираните парични средства се усвояват от кредитната институция, с което се възстановяват вложените от нея ресурси. По наше мнение, при условие че банката–гарант е погасила задължението в полза на получателя, за наредителя по договора за банкова гаранция възниква основание за неговото пълно отписване. За целта се съставя счетоводна статия (5), при която се дебитира сметка 401 *Доставчици*, аналитична сметка 4011 *Доставчик „Х“*, партида 40111 *Фактура №0000000000* и се кредитира сметка 509 *Други парични средства*, аналитична сметка 5091 *Блокирани парични средства (по договори за банкова*

¹⁰ Посочените цифри съответстват на номерата на взаимоотношенията, формиращи се между участниците в договора за банкова гаранция, издаден срещу блокирани парични средства, илюстрирани на Фигура 1.

¹¹ Ако са налице повече на брой договори за банкова гаранция, издадени срещу блокирани парични средства, по които конкретно нефинансово предприятие е наредител, към посочената аналитична счетоводна сметка 5091 *Блокирани парични средства (по договори за банкова гаранция)*, могат да бъдат обособени партиди за всеки един договор по отделно. В резултат – ръководството на стопанския субект ще може да получава своевременно информация за конкретния размер на блокираните парични средства по сключените договори за банкови гаранции.

¹² Съгласно чл.46, ал.1, т.2 от Закона за данъка върху добавената стойност (Закон за данъка върху добавената стойност, 2007), гаранционните сделки са включени в обхвата на освободените от облагане с ДДС финансови услуги, респ. данък не следва да се начислява.

¹³ В анализирания казус не се начислява ДДС.

гаранция)¹⁴. Със съставената по счетоводен път статия от предприятието–наредител се илюстрира и усвояването от банката–гарант на предоставените като обезпечение блокирани парични средства. Посочените два ефекта биха могли да бъдат представени по счетоводен път и чрез съставянето на две прости счетоводни статии, респ. чрез използването на допълнителна разчетна счетоводна сметка – 4991 *Разчети при употребяване на банкова гаранция (от бенефициент по договор)*¹⁵. Важно е да се отбележи, че посочената **счетоводна сметка ще бъде използвана само при употребяването на банковата гаранция от бенефициента по договора**. Сметка 4991 *Разчети при употребяване на банкова гаранция (от бенефициент по договор)* ще се кредитира срещу дебитиране на сметка 401 *Доставчици*, аналитична сметка 4011 *Доставчик „X”*, партида 40111 *Фактура №0000000000* при отписване на задължението към предприятието–доставчик, а ще се дебитира при отписването на предоставените като обезпечение блокирани парични средства.

Ако размерът на банковата гаранция не покрива напълно стойността на задължението, произтичащо от реализирането на конкретна търговска сделка, с нейното употребяване ще се погаси само една част от него – разликата до пълния размер следва да се изплати по друг начин от предприятието–наредител.

При условие че предприятието–наредител погаси задължението в полза на бенефициента в срок, банковата гаранция не се употребява, респ. съставя се счетоводна статия (б), при която се дебитира сметка 401 *Доставчици*, аналитична сметка 4011 *Доставчик „X”*, партида 40111 *Фактура №0000000000* и се кредитира сметка 503 *Разплащателна сметка в левове*. Ако след изтичането на срока на договора банковата гаранция не е употребена, блокираните парични средства се връщат на наредителя. Бихме могли да посочим, че това е така, тъй като за банката–гарант не е настъпило обстоятелство за изплащане на собствени парични средства в полза на бенефициента по договора. При връщането на предоставените парични

¹⁴ Макар задължението към бенефициента да не се погасява, чрез блокираните парични средства, предоставени като обезпечение, по наше мнение е удачно съставянето на подобна счетоводна статия, тъй като банката–гарант погасява задължението към получателя от името на наредителя и след това усвоява предоставеното обезпечение. В резултат – за предприятието–наредител е налице основание за отписване както на задължението към бенефициента, поради отпадане необходимостта от неговото погасяване, така и на предоставените като обезпечение блокирани парични средства, поради тяхното усвояване от банката–гарант.

¹⁵ Към посочената счетоводна сметка може да бъде организирано аналитично счетоводно отчитане по признаци, в т.ч. вид на предоставеното обезпечение, бенефициент, банка–гарант и др.

средства се съставя обратна на представената по-горе счетоводна статия (7) за блокирането на паричните средства.

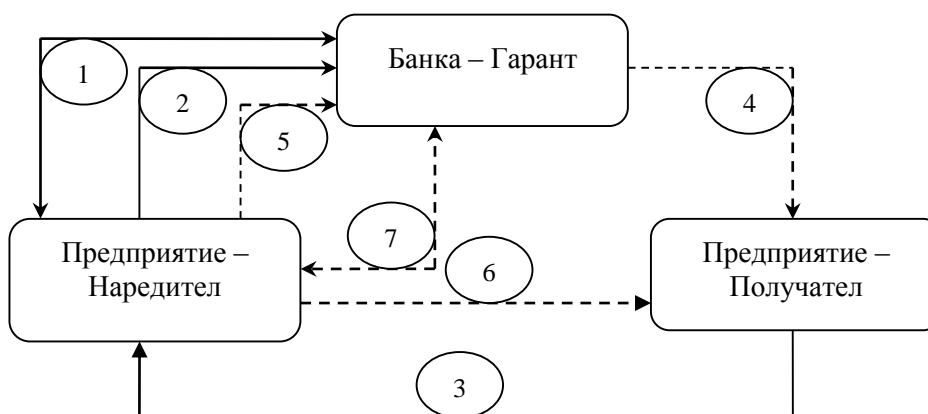
Ако за предприятието–наредител не са налице трудности в погасяването на задължението при спазване на предварително уговорените времеви граници, банковата гаранция няма да се употреби от получателя, респ. предоставеното обезпечение няма да се усвои от банката–гарант. В такъв случай взаимоотношения (представени на Фигура 1) №4 и №5 няма да се реализират – ще се изпълнят №6 и №7. При употребяването на банковата гаранция от бенефициента по договора ще се осъществи огледална на представената ситуация. Без значение по какъв начин се е реализирал договорът за банкова гаранция¹⁶, при неговото изтичане оборотите по аналитична сметка 5091 *Блокирани парични средства (по договори за банкова гаранция)* следва да бъдат равни;

Блокираните парични средства, предоставени като обезпечение по сключен договор за банкова гаранция се представят в **Счетоводния баланс** като компонент на финансовите отчети на предприятието. За целта е необходимо да се обособи перо (статия) „Блокирани парични средства” към Група IV Парични средства, част от Раздел Б Текущи (краткотрайни) активи. При условие че блокирането на парични средства представлява прехвърляне на финансови ресурси от едно перо (статия) в друго, няма да се промени общата сума на Раздел IV Парични средства. При усвояването на предоставените като обезпечение блокирани парични средства стойността на едноименното перо в счетоводния баланс на стопанския субект–наредител по договора ще се понижи. Таксите и комисионите, заплатени от предприятието–наредител, се представят в Раздел А Разходи, статия 7 Разходи за лихви и други финансови разходи на **Отчета за приходите и разходите**. Събитията, наложили сключването на договор за банкова гаранция, се оповестяват в **Приложението** към финансовите отчети на стопанския субект–наредител.

4.2. При условие че банковата гаранция се издава срещу *одобрен кредитен лимит*, обезпечението по договора също е под формата на парични средства, представени под различна форма и при настъпването на конкретно обстоятелство. При употребяването от бенефициента на банковата гаранция за наредителя по договора се формира задължение за погасяване на кредит, който на практика се явява обезпечение по договора, респ., ако банковата гаранция не се употреби – за наредителя не възниква основание за погасяването на банков кредит. Практическите проучвания установяват, че този подход за издаване на банкова гаранция намира по-широко приложение в дейността на предприятията. По наше мнение това е така, тъй като в условията на динамично променяща се икономическа среда

¹⁶ В случая става въпрос за това, дали банковата гаранция е била употребена или не.

стопанските субекти не разполагат с достатъчно финансови ресурси, които да бъдат блокирани и да обезпечат договора за банкова гаранция. Взаимоотношенията между участниците в договора за банкова гаранция, издаден срещу одобрен кредитен лимит, ще бъдат представени чрез следната фигура (вж. фиг. 2.)

Фигура 2. Взаимоотношения между участниците в договора за банкова гаранция, издаден срещу одобрен кредитен лимит¹⁷

За разлика от сключването на договора за банкова гаранция, за който не се съставя счетоводно записване, за формираното условно задължение във връзка с необходимостта от погасяване на банков кредит в бъдещ отчетен период, явяващ се обезпечение по договора, предприятието–наредител съставя счетоводна статия (1¹⁸). Използват се сметките за условни активи и пасиви, съответно дебитирани на сметка 925 *Поети задължения по договори*, аналитична сметка 9251 *Условни задължения по договори за банкова гаранция* и се кредитира сметка 951 *Гаранции* и други подобни *непредвидими задължения*, аналитична сметка 9511 *Банкови гаранции*. За събраните от

¹⁷ **Легенда:** 1 Сключване на договор за банкова гаранция, в т.ч. формиране на условно задължение, свързано с предполагаемото бъдещо употребяване на банковата гаранция и необходимостта от представяне на обезпечение; 2 Изплащане на такси и комисионни на банката-гарант във връзка с издаването на банковата гаранция; 3 Реализация на търговската сделка, за която е необходима банкова гаранция; 4 Употребяване на банковата гаранция от предприятието-получател; 5 Трансформиране на банковата гаранция от условно задължение в изискуем банков кредит за предприятието-наредител. Формиране и отчитане на реално задължение към банката-гарант; 6 Изплащане в срок на задължението в полза на получателя; 7 Изтичане на договора при неупотребяването на банковата гаранция.

¹⁸ Посочените цифри съответстват на номерата на взаимоотношенията, формиращи се между участниците в договора за банкова гаранция, издаден срещу одобрен кредитен лимит, илюстрирани на Фигура 2.

банката–гарант такси и комисиони за издаването на банковата гаранция се съставя счетоводна статия (2), сходна с представената при издаването на банковата гаранция, срещу блокирани парични средства. За извършената покупка на материали, необходими за поддържане производствения процес на предприятието–наредител, се съставя счетоводна статия (3), при която се дебитира сметка *302 Материали* и се кредитира сметка *401 Доставчици*, аналитична сметка *4011 Доставчик „Х“*, партида *40111 Фактура №0000000000*¹⁹. При употребяването на банковата гаранция (4) тя се трансформира в реален банков кредит за предприятието–наредител, с което условното задължение става изискуемо. За отписване на условното задължение предприятието–наредител съставя счетоводна статия (5), при която се дебитира сметка *951 Гаранции и други подобни непредвидими задължения*, аналитична сметка *9511 Банкови гаранции* и се кредитира сметка *925 Поети задължения по договори*, аналитична сметка *9251 Условни задължения по договори за банкова гаранция*. За счетоводното отчитане на формираното задължение на предприятието–наредител в полза на банката–гарант и отписването на ангажимента към стопанския субект–доставчик (бенефициент по договора за банкова гаранция) ще се състави счетоводна статия, при която се дебитира сметка *401 Доставчици*, аналитична сметка *4011 Доставчик „Х“*, партида *40111 Фактура №0000000000* и се кредитира сметка *159 Други заеми и дългове*²⁰. Подобно на договора за банкова гаранция, издадена срещу блокирани парични средства, и тук посочените два ефекта, възникващи за предприятието–наредител, могат да бъдат представени счетоводно чрез съставянето на две прости счетоводни статии, респ. чрез използването на допълнителна разчетна счетоводна сметка – *4991 Разчети при употребяване на банкова гаранция (от бенефициент по договор)*. За отписване на задължението към доставчика ще се състави счетоводна статия, при която се дебитира сметка *401 Доставчици*, аналитична сметка *4011 Доставчик „Х“*, партида *40111 Фактура №0000000000* и се кредитира сметка *4991 Разчети при употребяване на банкова гаранция (от бенефициент по договор)*. За формиране на задължение към банката–гарант във връзка с банковия кредит ще бъде съставена счетоводна статия, при която се дебитира сметка *4991 Разчети при употребяване на банкова гаранция (от бенефициент по договор)*, а се кредитира сметка *159 Други заеми и дългове*.

Когато банковата гаранция покрива изцяло размера на задължението (обект на договора за банкова гаранция), представената счетоводна статия ще бъде съставена със стойност, равна на неговия размер. В противен случай стойността на счетоводната статия ще бъде равна по стойност на

¹⁹ В анализирания казус не се начислява ДДС.

²⁰ Според нас в разглежданата ситуация е подходящо използването именно на сметка *159 Други заеми и дългове*, тъй като отношенията между предприятието–наредител и банката–гарант са специфични, а не възникват по повод отпускането на краткосрочен или дългосрочен кредит.

тази част от него (задължението), която е погасена при употребяването на банковата гаранция. Непогасената част от задължението следва да бъде уредена от предприятието–наредител чрез използването на собствени парични средства или прилагането на друг подход, в т.ч. изтегляне на банков кредит, трансформиране на задължението в основен капитал и др.

При условие че предприятието–наредител погаси своето задължение към получателя в срок, банковата гаранция не се употребява. За погасяването ще се състави счетоводна статия (6), сходна с посочената при представяне особеностите на счетоводното отчитане на договора за банкова гаранция, издаден срещу блокирани парични средства. Ако банковата гаранция не се употреби от бенефициента, след изтичане срока на договора предприятието–наредител следва да отпише условното задължение, като състави счетоводна статия (7), обратна на представената за неговото формиране.

Ако за предприятието–наредител не са налице трудности при погасяване на задължението към бенефициента и банковата гаранция не се употреби, няма да се реализират взаимоотношения №4 и №5 (представени на фигура 2), а ще настъпят обстоятелства за реализирането на №6 и №7. При използването на банковата гаранция ще се наблюдава обратната ситуация.

До момента на своето трансформиране в реално задължение одобреният кредитен лимит не се представя в лицевата част на финансовия отчет, а в **Приложението**. След употребяването на банковата гаранция от получателя по договора и преобразуването на условното задължение в изискуемо (реално), последното се представя в Раздел В Задължения, статия Задължения към финансови предприятия на **Счетоводния баланс** на предприятието–наредител. Таксите и комисионите, заплатени от наредителя, се представят в Раздел А Разходи, статия 7 Разходи за лихви и други финансови разходи на **Отчета за приходите и разходите**. Обстоятелствата, наложили сключването на договор за банкова гаранция, се оповестяват в **Приложението** към финансовия отчет на стопанския субект–наредител по договора.

Представените модели за организация на счетоводното отчитане на сключените договори за банкова гаранция са примерни. По наше мнение всяко предприятие, използващо банковата гаранция като средство за обезпечение, би могло да приложи в стопанската си дейност илюстрираните подходи или да разработи други, които да отговарят на потребностите от информация на ръководството.

В заключение, в условията на динамична икономическа среда, чести промени в нормативната уредба, нарастване на междуфирмената задълженост и инфлационни процеси уреждането на разчетните взаимоотношения в срок би могло да се окаже непосилно за предприятията. Това поражда необходимостта от прилагането на допълнителни средства за гарантиране своевременното им уреждане. Банковата гаранция е надежден инструмент

за обезпечаване на произтичащите от търговски сделки вземания и задължения. Счетоводното отчитане на договорите за банкова гаранция следва да бъде съобразно вида на предоставеното обезпечение и разработената счетоводна политика с оглед достоверното им представяне в годишния финансов отчет на предприятието–наредител.

Използвани източници

- Андрейчин, Л., Георгиев, Л., Илчев, С., Николов, Н., Леков, И., Стойков, С., и др. (2005). *Български тълковен речник (Четвърто издание - допълнено и преработено от Димитър Попов)*. София: Наука и изкуство.
- Бернщейн, С. (1966). *Българско - руски речник*. Москва: Съветска енциклопедия.
- Брезоева, Б., Райчев, В., Илиев, Г., Дурина, Д., Петрова, Д., Златков, И., и др. (2009). *Енциклопедия по счетоводство (Том. I (А-К))*. (С. Дурин, & Ж. Бонев, Ред.) София: Делова седмица Консултант.
- Гонева, М. (10 Март 2016 г.). *Банковата гаранция и приложимостта ѝ в практиката*. Изтеглено на 9 Април 2018 г. от Грамада - портал на българския юрист: <http://gramada.org/%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B0-D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%82%D0%B0-%D0%B9/>
- Гърнев, Н., & Хайтова, Ц. (2004). *Речник по счетоводство (Английско - български, Българско - английски)*. София: CM Publishing.
- Данъчно-осигурителен процесуален кодекс, посл. изм. ДВ бр.27/27.03.2018 год. (1 Януари 2006 г.).
- Димитрова, Т. (2013). *Банково обслужване на икономическите агенти [Библиотека "Образование и наука" (кн.41)]*. Свищов: АИ "Ценов".
- Закон за данъка върху добавената стойност, посл. изм. ДВ бр.65/07.08.2018 год. (1 Януари 2007 г.).
- Закон за кредитните институции, посл. изм. ДВ бр.51/19.06.2018 год. (1 Януари 2007 г.).
- Иванова, Л., Пейчева, Н., & Колева, Д. (2003). *Немско-български речник, Българско-немски речник (Първо издание)*. Велико Търново: Абагар.
- Наредба №11 за международен автомобилен превоз на пътници и товари, посл. изм. ДВ бр.51/19.06.2018 год. (19 Ноември 2002 г.).
- Наредба №33 за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България, посл. идм. ДВ бр.51/19.06.2018 год. (23 Ноември 1999 г.).

- Панева, Л. (2010). Плащания при продажби с отложено плащане с участието на банки. *Кредити и риск* (2), 27-31.
- Стефанова, Л., Радев, А., Дорчев, Г., & Колев, Н. (1983). *Българско-френски речник (Трето стереотипно издание)*. София: Наука и изкуство.
- Тарифа за лихвите, таксите и комисионите, които Банка ДСК прилага по извършваните услуги на клиенти–бизнес клиенти (16 Април 2018 г.).
- Тарифа за таксите и комисионите на Райфайзенбанк (България) ЕАД за юридически лица и еднолични търговци (16 Март 2018 г.).
- Тарифа за условията, лихвите, таксите и комисионите, които Общинска банка АД предлага по операциите си, посл. изм. от 01.12.2017 год. (26 Септември 2011 г.).
- Търговски закон, посл. изм. ДВ бр.27/27.03.2018 год. (1 Юли 1991 г.).
- Филипова-Байрова, М., Бояджиев, С., Машалова, Е., & Костов, К. (1982). *Речник на чуждите думи в българския език*. (С. Илчев, Ред.) София: Издателство на Българската академия на науките.